

L'EFECTE PERVERS DEL MITE DE LA IGUALTAT

ÈLIA PALOMAS
NATI VERAGUAS

Per què encara parlem de feminisme? Actualment, en la nostra societat, les dones no tenim cap impediment legal que ens limiti en l'accés a l'educació, al mercat de treball o al dret de sufragi actiu i passiu, podem conduir, passejar, vendre i comprar propietats, decidir amb qui i quan ens casem i també divorciar-nos. En determinats àmbits, fins i tot, s'han dut a terme polítiques de discriminació positiva a favor de les dones per assolir l'equitat de gènere. ¿Cal, doncs, continuar parlant de feminisme si els objectius s'han assolit? La igualtat formal i legal, ¿s'ha traduït en una igualtat efectiva i real? ¿O estem vivint l'efecte pervers del mite de la igualtat?

EXISTEIXEN CONNEXIONS NEURONALS DEL COLOR ROSA I DEL COLOR BLAU?

Nen o nena? Aquesta pregunta és l'inici d'un procés socialitzador en què un infant és llegit, des del bressol, en un sistema de sexe-gènere que constitueix un ordre de construcció de les identitats femenines i masculines i que afecta i determina totes les dimensions de la vida: aspectes sobre el seu cos, el seu desenvolupament i possibilitats en els aspectes socials, psíquics i polítics.

El sexe estaria determinat per unes característiques físiques del cossos (els caràcters biològics que distingeixen una dona i un home) i el gènere es refereix a la construcció social i cultural del que és femení o maculí. Actualment, però, la visibilitat

de les persones intersexe, amb trets físics d'ambdós sexes, i una prevalença segons alguns estudis en 1 de cada 250 naixements, qüestiona aquest pensament binari de dos sexes. I es planteja que el concepte de sexe binari es correspondria també a una construcció cultural. Existeixen estudis científics que atribueixen suposats trets cognitius diferenciats a homes i dones, amb relació a l'espai i el domini verbal, però hem de tenir present que el cervell és plàstic, s'adapta a la realitat i no existeix cap humà no socialitzat en una cultura. A banda que la interpretació de les dades i dels resultats mai no és neutre, ja que en la ciència també hi ha un component ideològic.

Els principals agents socialitzadors són la família i l'escola. Venen després els mitjans de comunicació, internet i les xarxes socials, els grups d'iguals o els productes culturals com els videojocs, que tenen molta incidència en edats complicades com l'adolescència i generen un intens debat sobre el control parental.

La família és el primer agent socialitzador. Els referents immediats dels infants i adolescents són els pares i les mares i els membres de la família que participen del seu dia a dia, referents dels quals aprenen els comportaments socials, els rols i els estereotips. Des de nadons, la diferència entre gèneres es manifesta en com els anomenem i com ens relacionem amb ells: si són nenes són boniques, precioses, i ells són *bitxos*. Hi ha una experiència en aquest sentit que es va practicar amb un nadó. Quan era identificada com una nena

se la tractava amb veu dolça i amb delicadesa. Si la identificaven com un nen el movien més i li parlaven amb més energia. Aquestes conductes continuen en la forma de vestir els infants, en les joguines. I tot això contribueix a donar missatges subliminals que les nenes són delicades, han de cuidar la seva estètica i es capaciten més per a les tasques emocionals i curatives, i en els nens es reforcen valors com la força, la seguretat, el control de sentiments.

Tot i que molts pares i mares manifesten que eduquen d'igual manera els fills i les filles, la realitat és que els infants aprenen més de les realitats que dels discursos. Per tant, si el discurs és d'igualtat però la realitat és que les responsabilitats i càrregues domèstiques no estan repartides de forma igualitària entre els progenitors, els estereotips i rols de gènere guanyen terreny. D'altra banda, el treball emocional i l'apoderament són claus en l'evolució de la personalitat. És important que es potenciïn les capacitats i l'esfera emocional i de seguretat de forma igualitària entre els gèneres.

L'ESCOLA A DEBAT: EDUQUEM EN IGUALTAT? COM ESTÀ EL PATI?

L'escola és l'agent socialitzador per excel·lència, i acaba sent un espai molt important on s'abona el terreny de la transmissió de rols de gènere i la construcció d'identitats ja des de les primeres etapes de la infància.

La lluita per l'escolarització de les nenes més enllà d'una educació bàsica és una lluita que ve de lluny. Les nenes tenien limitat l'accés a l'educació i la que rebien era la denominada «cultu-reta»: alfabetització bàsica i tasques de labors. I les nenes de classes benestants, piano i francès. La finalitat era preparar-les per ser mares i esposes i, per tant, no calia que tinguessin un profund coneixement cultural i un pensament crític. Però el pas de l'escola que segrega a una escola mixta no ha comportat la igualtat de condicions entre els

dos sexes i els rols i mandats de gènere continuen sent-hi i reproduint-se. És per això que neix el concepte de coeducació, que no és la coexistència de nens i nenes en l'escola, sinó que pretén superar els estereotips i qualsevol causa de discriminació per raó de gènere.

Hi ha diversos estudis que assenyalen que l'escola mixta genera estereotips sobre els nens i nenes que acaben tenint percepcions distorsionades sobre si mateixos. L'escola creix sota una mirada androcèntrica que no dóna visibilitat a les dones i que els crea un sentiment d'inferioritat. Podem veure'n dos exemples molt clars:

Primer. En un estudi recent,¹ es constata que solament el 7,5% de les figures que consten als llibres de text de la ESO són femenines. Per fer l'estudi s'han analitzat 115 llibres de 19 assignatures diferents de tota l'ESO. En total s'ha arribat a crear una base de dades amb 5.527 persones de referència citades als manuals. D'aquestes, només 690 són dones, un 12,8%. Però si es té en compte el nombre d'aparicions, les referències a dones rellevants disminueixen fins al citat 7,5% del total.

Segon. Un altre exemple és el pati. Els patis haurien de ser espais educatius, ja que el joc és una eina pedagògica excel·lent. La realitat és que, en la majoria de patis, l'espai principal és ocupat per pistes de futbol o de bàsquet, i en les estones d'oci es pot veure com els nens ocupen aquest espai i n'aprenen la dominació. I les nenes es distribueixen en els espais perifèrics. En algunes escoles s'està intervenint en l'ús dels espais i es constaten millores en les relacions dels alumnes i una ocupació més igualitària dels espais.

La coeducació treballa per reconstruir i transformar un rol femení que reforci les capacitacions de les dones i perquè el rol masculí sigui sensible i proactiu amb la igualtat, solidari i responsable. Sovint, els educadors i educadores no són cons-

1. López-Navajas, A. (2014). *Análisis de la ausencia de las mujeres en los manuales de la ESO: una genealogía de conocimiento ocultada*. Ministerio de Educación.

Eduquem Junts, blog de la comunitat educativa de la Beguda

cients del sexisme que impera en les escoles. Per tant, s'han de focalitzar esforços i formació perquè els professionals reverteixin aquesta mirada esbiaixada i treballin per superar-los, ja que els rols de gènere acaben marcant l'elecció dels estudis. (Però no només això, ja que aquí intervenen d'altres factors, com els de classe, origen, ètnia i nivell estudis dels pares i mares).

Les conseqüències del que s'ha exposat fins ara es tradueixen en dades com aquestes: en el curs 2015-2016, a Catalunya,² els cicles formatius de

Grau Mitjà amb un percentatge més alt de dones matriculades van ser: imatge personal (92,9%), serveis socioculturals a la comunitat (83,5%), tèxtil, confecció i pell (84,8%), sanitat (73%) i administració i gestió (57%), coincidint amb capacitats i competències tradicionalment adjudicades a les dones. Les noies, educades i socialitzades en la idea del que és femení, encara escullen oficis i professions de cura als altres i d'àmbits més socials. D'altra banda, si ens fixem en els cicles formatius tradicionalment considerats masculins, els homes són clarament predominants: electricitat i electrònica (97,7%), fabricació mecànica (97,8%), informàtica i comunicacions (93,6%), instal·lació i manteniment (97,1%) o transport i manteniment de vehicles (97,8%).

2. <http://iqobservatori.org/els-cicles-formatius-son-mirall-del-patro-de-genere>.

Quan posem la mirada en els estudis superiors, ens trobem amb el mateix tipus de segregació. Per exemple, a la carrera d'Enginyeria Informàtica, per cada nou nois hi ha una sola noia, tot i que històricament les dones han estat claus en el món d'informàtica. Un estudi de la UOC conclou que les noies tendeixen a infravalorar-se en àmbits com la ciència, la tecnologia i les matemàtiques, i consideren que els nois són millors en aquests camps, tot i que elles treuen millors notes. D'altra banda, els nois s'acostumen a sobrevalorar. I, al contrari del que es pot esperar, ni nois ni noies consideren que les dones siguin millors que els homes en llengües i biologia.

Partint de la realitat que en la universitat hi ha una majoria de dones i les dones amb títol universitari són un 60% del total, cal veure com aquesta formació qualificada es reflecteix en la seva entrada en el món laboral. Les dades que obtenim apunten que el que passa en el món de l'educació s'acaba reproduint en el món laboral. La denominada segregació horitzontal dificulta l'accés de les dones a les professions típicament masculines i les encasella en les suposadament femenines. Segons unes dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya sobre la població ocupada per branca professional i sexe corresponents al 2016, les branques on majoritàriament hi ha dones són Sanitat i Serveis Socials, Activitats Culturals i Esportives, Comerç al Detall i Educació i Hostaleria. Per contra, les branques on predominen els homes són, entre d'altres, Construcció, Transport i Emmagatzematge, Agricultura i Informació i Comunicacions.

QUI TREBALLA GRATUÏTAMENT?

Aquest any 2017, la UGT va encetar una campanya en la qual denunciava que la bretxa salarial a l'estat espanyol és d'un 14,9%, i que això equival que les dones hagin treballat gratuïtament del 8 de novembre al 31 de desembre. Si aquesta dada,

per ella mateixa, ja és prou significativa i alarmant, cal dir que les dones treballen de forma gratuïta des de fa segles en l'espai de cures i familiar.

Tradicionalment s'ha dit que la incorporació de les dones en el món del treball productiu ha crescut de manera significativa en els darrers anys. Parlem del món productiu per separar-lo del món que tradicionalment ha estat atribuït a les dones en l'àmbit de reproducció i les cures, àmbit de treball no reconegut ni remunerat. És el que hem conegut com la divisió sexual del treball, basada en l'argument de la biologia. La dona, per la seva capacitat de gestar, era la que es feia càrrec de tot el que tingués a veure amb aquest àmbit: la criança dels fills i filles, la cura de les persones grans, les tasques relacionades amb la llar. Per contra, l'home era el responsable d'aportar els ingressos principals, el que sortia al món exterior, el del treball productiu, de les lleis, de la ciència, de la política. Aquest fenomen suposa una mirada classista de la història, ja que les dones de les classes populars, les nostres àvies i mares, ja treballaven a pagès i en indústries com la tèxtil, però sempre en un segon lloc, moltes d'elles en una economia submergida i invisibilitzada.

Així i tot, acceptant que s'ha produït aquest fort creixement de la incorporació de la dona al treball del món productiu en els últims anys, s'hauria d'haver equilibrat la balança i de forma natural els homes haurien d'haver assumit més responsabilitats en el món reproductiu i les dones haurien d'haver avançat en el món productiu. Però la realitat és que hi ha dades que confirmen que aquest equilibri no s'ha produït. En l'*Enquesta de l'ús del temps 2010-2011*, realitzada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, s'aprecia com la distribució de la jornada entre homes i dones és diferent. La dona treballadora continua tenint un pes important en les tasques en el món de les cures i, de fet, hi dedica quasi el doble de temps que l'home. I els homes continuen treballant més hores en l'àmbit productiu. Per tant, les dones continuen assumint més tasques no remunera-

des i, doncs, continuen treballant gratuïtament i reduint moltes d'elles els seus contractes o tenint jornades parcials, de manera que a més a més acaben tenint menys ingressos.

Què és el que pot explicar que encara hi hagi aquestes diferències? Doncs, per exemple, la falta de conciliació entre la vida personal, laboral i familiar: la incorporació de la dona en el mercat de treball ha evidenciat la falta de conciliació entre les diferents esferes de vida que no es plantejava quan imperava la divisió sexual del treball. La conciliació és bàsica per poder avançar professionalment sense haver de renunciar a una plena vida personal i familiar. La conseqüència és que moltes dones acaben reduint la seva jornada laboral i acaben essent contractades a temps parcial.

També en pot ser una causa la desmotivació de les dones quan volen evolucionar en la seva carrera professional. És l'anomenat sostre de vidre, una expressió amb la qual es fa referència a l'existència d'una mena de topall invisible amb què es troben les dones i que dificulta el seu accés als nivells de responsabilitat, a causa dels estereotips i rols socials que generen prejudicis envers les seves capacitats professionals i que van desmotivant la dona per evolucionar en la seva carrera professional.

El resultat de tot el que hem exposat és la denominada pèrdua de talent femení. A mesura que pugem en l'estructura professional, la presència de dones disminueix. La piràmide de la trajectòria professional de l'home i de la dona presenta una base de titulats universitaris en què un 60% són dones;³ i a mesura que anem pujant, els càrrecs directius estratègics són ocupats només en un percentatge molt reduït per dones, i les dones que ocupen direccions generals a les empreses són només un 4,5%. L'estudi conclou que les raons bàsiques d'aquesta situació de pèrdua de talent

femení se sustenten en els motius ja presentats sobre la conciliació de vida familiar, personal i laboral, i l'anomenat sostre de vidre.

Cal, doncs, prendre mesures urgents, com millorar i conciliar la vida personal, laboral i familiar. Les empreses han de comprometre's a combatre aquestes desigualtats establint protocols d'igualtat. Ha d'existir formació per a les dones perquè es reconverteixin en les seves professions, una formació que les ajudi a reincorporar-se al món del treball productiu en el cas que n'hagin estat fora per haver estat fent treball de cures. Calen legislacions que reforcin i obliguin al compliment de mesures positives cap a les dones i cal una orientació professional en els estudis, sense biaix de gènere, per evitar segregacions en el món del treball.

DE QUE TÉ NOM LA POBRESA?

Les dades sobre la taxa de risc de pobresa situen els homes en un risc de pobresa d'un 18,9%, i les dones en un 19%. Analitzant aquesta dada podem pensar que les condicions són similars, però l'*Estudi sobre la feminització de la pobresa*, elaborat per CCOO l'any 2016,⁴ alerta que la pobresa femenina es fa invisible, perquè es quantifiquen els ingressos per unitat familiar pressuposant que queden repartits en parts iguals per a cada membre. Aquesta premissa fa que no es visualitzin, per exemple, les joves no emancipades o les persones grans amb pensions insuficients. Una dada que sí que s'evidencia és que les famílies monoparentals (que en un 90% estan formades per dones) tenen una taxa de risc de pobresa d'un 34%.

La taxa d'atur també sacseja les dones. En vam veure un exemple el novembre del 2017 a l'estat espanyol, quan el 96% de les persones noves

3. <http://www.donaempresaeconomia.org/estudi-dones-en-els-consells-dadministracio-de-les-empreses-a-catalunya/>.

4. https://www.ccoo.cat/pdf_documents/2016/ESTUDI_SOBRE_LA_FEMINITZACIO_DE_LA_POBRESA_projec-cio.pdf.

aturades eren dones, provinents especialment del sector de serveis (ocupat majoritàriament per dones) i amb motiu de la fi de la temporada alta turística. Fins i tot, cal dir que l'avançament de la campanya de Nadal i el Black Friday no van permetre absorbir la pèrdua d'ocupació del mes de novembre.

La taxa d'atur a Catalunya està formada per un 43,8% d'homes i un 56,2% de dones. L'atur ha castigat tradicionalment més les dones que els homes. En el període de crisi, sí que és cert que la taxa d'atur masculí va pujar de forma notòria, sobretot per l'afectació que va tenir en sectors predominantment masculins com el sector de la construcció. Això va comportar que moltes dones haguessin de sortir del món reproductiu i buscar feina per generar ingressos familiars. Cal dir que els llocs de treball als quals accedien les dones no eren treballs de qualificació i sovint precaris. A això cal sumar-hi que la majoria de les dones treballen en el sector de serveis a les persones, que ha estat un dels més castigats en l'època de la crisi i més precaritzat del que ja és habitualment. En la suposada recuperació econòmica actual, les dones continuen sent les més castigades, ja que són majoritàries en el sector de serveis, el que pateix més temporalitat. Recordem la reivindicació actual de les cambreres de pis dels hotels, les *Kellis*.

Les condicions de vida no sols es poden valorar en termes econòmics, sinó també en moltes altres dimensions: alimentació adequada, habitatge digne, nivell educatiu, disponibilitat de recursos materials, vida en un entorn sense violència, seguretat econòmica, connexions i relacions socials, necessitats de cura cobertes des del sector públic, ingressos propis, possibilitat de repartiment de la feina de cures i reproducció, accés a coneixement i formació, capacitat de mobilitat.

Cal fer especial consideració a la salut de les dones, àmbit en què patim també la desigualtat. Si bé és cert que les dones vivim més anys, també és cert que ho fem en pitjors condicions. La crisi

econòmica ha afectat amb duresa la salut de les dones. L'última *Enquesta de salut de Catalunya* revelava que 4 de cada 10 dones pateixen una malaltia crònica, enfront de 3 de cada 10 homes. Les dones també pateixen més ansietat i depressió: un 22,6% enfront d'un 13,5% en el cas dels homes. I un 10,5% de les dones tenen un potencial risc de patir trastorn mental enfront d'un 6,5% dels homes. D'altra banda, per una visió androcèntrica de la medicina, s'utilitzen més homes als assaigs clínics i els cossos de les dones estan menys estudiats. Especialment delicat és el camp de l'obstetrícia, en el qual associacions com Dóna Llum han sorgit per demanar més respecte al cos i més poder decisió de les dones en els parts.

També en la tercera edat les dones continuen sent més pobres, ja que perceben una pensió mitjana un 38% inferior a la dels homes: la prestació mitjana de jubilació femenina és de 659€, enfront de la mitjana de 1.067 dels homes. Són dades que s'expliquen pel biaix de gènere que té el nostre sistema de protecció social, que dona un pes central a les prestacions contributives (pensions i atur) vinculades a les cotitzacions laborals. Així, moltes dones han estat etapes de la seva vida sense treballar o fent-ho de forma parcial per fer-se càrrec dels infants o de persones dependents.

El fet de tenir ingressos no evita caure en la marginació, la dependència i la precarietat. La falta d'autonomia d'ingressos pot portar a la dependència d'ingressos masculins. Tenir ingressos no és garantia de supervivència, i el risc de tenir despeses imprevistes i patir pobresa energètica també situa les dones en una situació d'inseguretat.

Així, doncs, la pobresa té nom i té nom de dona. Cal, urgentment, canviar el prisma de les polítiques del sistema de protecció de la seguretat social i de serveis socials per ajustar les realitats que actualment provoquen desigualtats manifestes en aquest camp.

ELECCIONS 21-D: 7 LLISTES, 6 CANDIDATS I 1 CANDIDATA

L'any 1869 s'aprova el vot masculí, però no és fins al 1931 que s'aconsegueix l'ampliació del sufragi a les dones. És fonamental entendre que el fet de no permetre a les dones votar es basava en el qüestionament de la seva capacitat de decisió, que es considerava excessivament emocional, i a la intel·ligència de les dones. Tot i que hi havia un corrent sufragista que pensava que la igualtat en el sufragi comportaria la igualtat en tots els àmbits, hi havia un altre corrent que creia que, si no es produïen canvis en d'altres aspectes com els àmbits laborals o de cures, no s'assoliria la igualtat real.

Avui, la presència de dones a la política és encara clarament insuficient. Tot i que hi ha un 35,2% de regidores, les alcaldesses només representen un 18,4%. Quan arribem al Parlament, les dades de l'última legislatura són més positives, ja que les dones hi representaven un 40% de l'arc parlamentari.

Tot i començar a estar més representades en el món polític, les dones ocupen càrrecs que correspondrien a la «política en minúscula», com els Serveis Socials i la Sanitat, i no en els grans espais de la «política en majúscula», com Defensa, Economia, Indústria o Urbanisme. Per tant, continuem presenciant una segregació que és el mirall dels rols que tradicionalment han ocupat els homes i les dones.

En les eleccions darreres del 21-D, de les set llistes electorals, només una era encapçalada per una dona. Tot i que en les bases dels partits polítics hi ha cada vegada més dones militants, a mesura que augmenten les estructures i el poder de partits i institucions, les dones desapareixen. Les dones pateixen també la segregació vertical en la política, que és una reproducció del que trobem a la mateixa societat.

Per què encara hi ha poques dones en el món de la política i per què en veiem poques com a líders? Algunes de les explicacions podrien ser per la doble càrrega de les responsabilitats públiques

i privades i per la cultura d'exclusió en la forma de relacionar-se, ja que les xarxes de comunicació política i les xarxes financeres estan controlades per homes. A més a més, cal afegir-hi que les dones que es dediquen a la política són jutjades de manera més crítica o avaluades per la seva estètica. Les normes de discriminació positiva, com les de paritat o les quotes, han de servir per evitar la subrepresentació de les dones en aquests espais. I tot i que moltes vegades en aquestes normes es qüestionen els mèrits de les dones, és curiós que no es qüestionin mai els mèrits dels homes. També hi ha d'altres teories que apunten que l'ambició és un valor que, associat a l'home, és positiu, perquè s'entén com un objectiu de millora; però que quan s'associa a la dona, no té el mateix sentit. A una dona ambiciosa se li acaba adjudicant l'estereotip que serà capaç de fer qualsevol cosa per arribar al poder. Fins i tot per les pròpies percepcions de les dones, la fama, l'èxit i els diners s'associen de forma negativa, a la il·legalitat de les normes o a la poca ètica.

Les normes de discriminació positiva han de servir per assolir una vertadera igualtat. L'objectiu és que desapareguin i que el seu ús ajudi a portar de forma natural els objectius que es forcen amb l'ús d'aquestes normes.

D'altra banda, pel que fa a l'associacionisme, a l'*Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població 2011*, de l'Institut d'Estadística de Catalunya, veiem que la participació més nombrosa i també masculinitzada és en els clubs esportius, seguit de l'afiliació a sindicats i partits. Les dones, per la seva banda, són majoria en associacions ecologistes, de solidaritat i ONGs, i en les activitats a casals de gent gran. Així, doncs, de nou, un patró que respon, una vegada i una altra, a la norma patriarcal que reserva la política, el treball i els esports als homes, i la cura dels altres, de les persones dependents i de l'entorn a l'esfera pròpia de les dones.

Les dones han estat i són en els moviments socials i històricament també en les lluites sindicalistes, però sovint també són obviades i invi-

sibilitzades. Cal rellegir la història i que aquests referents femenins siguin coneguts per apoderar les dones i convèncer-les que hem d'ocupar l'espai públic amb les mateixes condicions que ho fan els homes.

DE MONGES A PUTES

En el corrent cultural del maig del 68, un dels eixos principals de reivindicació era una nova forma de gaudir i viure la sexualitat, així com la lluita pel dret a l'accés a mitjans contraceptius i a l'avortament. Allò que es reivindicava era el dret al cos, a la llibertat i, especialment, al gaudi de les dones en les relacions sexuals, els anomenats drets sexuals i reproductius.

Sembla que avui tant homes com dones poden gaudir lliurement de la seva sexualitat. Les imatges amb contingut sexual explícit són comuns als mitjans de comunicació i en productes culturals com les pel·lícules. Fins i tot existeix alarma social per l'accés dels i les adolescents a la pornografia i per algunes pràctiques sexuals dutes a terme per persones molt joves. Però tenir més relacions sexuals ens fa més lliures?

Recentment s'ha jutjat el cas de «la Manada». Cinc homes han estat jutjats per una violació grupal a una noia durant les festes de San Fermín a Pamplona. El nom mediàtic del cas es basa en el del grup de Whatsapp a través del qual van difondre la gravació de la violació i els comentaris al respecte. Com en tants d'altres casos de denúncies per abusos i agressions sexuals, l'estratègia de la defensa s'ha basat en el suposat consentiment de la noia. Però aquest judici ha servit per posar en evidència, un cop més, la revictimització de les dones que denuncien. Els mitjans de comunicació i les xarxes socials eren plenes de notícies i de comentaris. I, és clar, el focus d'atenció ha estat la vida de la víctima anterior i posterior als fets.

Els últims dies, a les xarxes socials, també s'ha viralitzat la campanya #metoo per denunciar

l'assetjament i abús sexual en el món cultural. Actrius i cantants s'han sumat a la campanya i milers de dones han replicat la iniciativa relatant situacions d'agressions i abusos sexuals.

Una de les imatges del maig del 68 són dones cremant sostenidors, com a simbolisme de la repressió dels cossos femenins. Aquests dies, una de les possibles imatges publicitàries de la campanya de Nadal haurà estat el cos d'una dona seminua anunciant qualsevol producte. I existeix una gran pressió social per assolir un cànon concret de bellesa femenina, que imposa cossos impossibles i causa estralls, com els trastorns de l'alimentació. Malgrat la suposada llibertat adquirida, el patriarcat continua sotmetent les dones, cosificant-les i instrumentant-les.

Un altre dels temes candents i que planteja molta controvèrsia és la dicotomia prostitució o treball sexual. Tothom comparteix la repulsa i rebuig del tràfic de dones amb finalitats d'exploració sexual, però amb relació a la prostitució exercida «lliurement», existeixen postures enfrontades en el feminisme. D'una banda, l'abolicionisme, que planteja la prostitució com una de les expressions de la violència masclista. De l'altra, la regulació excessiva, que planteja que cal regular drets laborals i de seguretat social a les persones que l'exerceixen per evitar la seva extrema vulnerabilitat.

ON SÓN LES DONES?

Des del desembre de 2013 existeix un col·lectiu anomenat «On són les dones», que analitza la presència de les dones en els espais d'opinió dels mitjans de comunicació de Catalunya i en denuncia l'absència, tot demanant que es doni veu i s'escolti les dones expertes en els espais d'opinió dels mitjans de comunicació. En el seu manifest argumentaven que no pot ser que el 80% d'opïnadors (homes) provinquin d'un 49% de la població, i només un 20% siguin dones que clarament es veuen subrepresentades en aquests espais.

Aquesta absència de les dones es produeix també en diferents àmbits. L'any 1977, per primera vegada una dona va arribar a ser jutgessa a l'estat espanyol. Actualment, les dones representen el 52,4% de la carrera judicial, però no són presents a la cúpula judicial.

I on són les dones en l'esport? Només l'1% dels patrocinis comercials es destina a l'esport femení. Els estudis reflecteixen que els esports femenins sols obtenen el 5% de cobertura mediàtica. I esportistes d'elit femenines han estat notícia, però no per les seves destreses o fites assolides, sinó pel seu cos, per la seva recent maternitat o per relacions sentimentals.

Quins són els rols femenins en pel·lícules, obres de teatre i còmics? El test de Bechdel, també conegut com a test de Bechdel/Wallace, Bechdel's rule, Bechdel's law o Mo Movie Measure, és un conjunt de normes per a avaluar el masclisme. Analitza si es compleixen les condicions següents:

1. A la pel·lícula surten com a mínim dos personatges femenins.

2. Aquests personatges han de parlar l'un amb l'altre en algun moment.

3. Llur conversa ha de tractar sobre quelcom que no sigui un home. Aquesta regla no està restringida a les relacions romàntiques, sinó a qualsevol conversa que impliqui un home (per exemple, dues germanes parlen sobre el seu pare). Una variant del test exigeix que, a més a més, ambdues dones siguin personatges amb nom.

L'abundant llista de pel·lícules i obres que no superen el test demostra la visió androcèntrica de la major part de la indústria del cinema i cultural.

Alhora, el llenguatge és un reflex del pensament i l'instrument mitjançant el qual ens relacionem i estructurem les idees. I malauradament el que no s'anomena no existeix. Utilitzar el masculí com a genèric suposa continuar invisibilitzant les dones. És un esforç, però és necessari. Cal parar-hi esment i començar a utilitzar un llenguatge més neutre i anomenar tant dones com homes.

Estudis recents també analitzen la visió androcèntrica de l'urbanisme de pobles i ciutats. Els espais públics —carrers i places— i els mitjans de transport no són utilitzats de la mateixa manera. Els homes i les dones ocupen i utilitzen la ciutat de manera diferent. A tall d'exemple, un enllumenat deficient genera sensacions d'inseguretat que allunya les dones d'algunes zones urbanes.

L'EFECTE BUMERANG

L'any 2004 es va promulgar a l'estat espanyol una de les lleis pioneres amb relació a la violència masclista, la llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere. L'objectiu de la llei és *«actuar contra la violència que, como manifestación de la discriminación, la situación de desigualdad y las relaciones de poder de los hombres sobre las mujeres, se ejerce sobre éstas por parte de quienes sean o hayan sido sus cónyuges o de quienes estén o hayan estado ligados a ellas por relaciones similares de afectividad, aun sin convivencia»*.

És una llei que estableix mesures socials, però que fonamentalment va suposar una modificació del Codi Penal que va establir uns delictes especials en els quals el subjecte actiu només pot ser home i el subjecte passiu, la víctima, dona. Per aquest motiu, ha estat una de les lleis més criticades, rebutjades i impugnades, fins i tot per la pròpia judicatura, que la considerava discriminatòria i injusta per als homes.

Aquesta reacció ideològica contra la llei ha generat el mite de les denúncies falses. Existeix la falsa creença que les dones denuncien per aconseguir suposats beneficis. I és un rumor tan estès que la mateixa fiscalia de l'estat espanyol ha hagut de desmentir-ho dient que les denúncies falses en violència de gènere només suposen un 0,01% del total.

El Parlament de Catalunya va establir, en el Codi de Família, que el règim preferent, en cas

de separació o divorci, fos la guarda i custòdia compartida dels fills i filles. Aquesta mesura, que hauria de promoure l'equiparació real d'homes i dones en la criança i educació dels fills, consta en nombrosos casos l'efecte bumerang de les lleis. Així, alguns pares, que durant la convivència no han assumit tasques de cures, amenacen de demanar la guarda i custòdia compartida condicionant les negociacions i els processos. I la judicatura continua atorgant aquest règim, en situacions de violència, i malgrat que existeixin divergències latents i obertes entre els progenitors, de manera que s'eternitza el conflicte.

Els operadors jurídics —judicatura, advocacia, pèrits judicials— encara utilitzen l'anomenat síndrome d'alienació parental, malgrat la desacreditació dels col·legis de psicologia. I interpreten que quan una criatura rebutja un progenitor, majoritàriament els pares, això és causat per la interferència de l'altre progenitor, sense analitzar quina ha estat la conducta del progenitor rebutjat. És desesperant veure com encara els abusos sexuals en la infància són un tabú que no s'aborda.

És també significatiu que la llei d'Igualtat Catalana hagi tardat tant a ser aprovada i no disposi de desenvolupament reglamentari: de moment, doncs, és un brindis al sol sense conseqüències jurídiques.

ENS VOLEM VIVES, ENS VOLEM LLIURES

No ens podem permetre parlar d'igualtat en una societat on la violència masclista continua sent als titulars de les notícies dia rere dia. La violència masclista hauria de ser una prioritat d'estat, ja que és una xacra social inadmissible. La violència comença amb els micromasclismes, la violència quotidiana invisible i subtil, i acaba en fets explícits i visibles com la violència física, les agressions sexuals i finalment els feminicidis. Cap dels aspectes analitzats en aquest article no

és fútil, i tots sustenten el sistema patriarcal que fonamenta la violència contra les dones i les nenes.

La igualtat no pot ser un miratge, no pot ser només una declaració d'intencions. Hi ha d'haver la voluntat real de canviar la societat, una organització política, social i econòmica que és androcèntrica. Hem d'exigir l'equitat de gènere i treballar per desarticlar el model patriarcal. Les dones no volem entrar en institucions i espais masculinitzats i adaptar-nos a aquestes estructures, sinó que volem modelar-les perquè siguin inclusives i comportin una igualtat efectiva i real. I cal exigir que totes les polítiques públiques i els pressupostos tinguin perspectiva de gènere.

Cal tornar a explicitar que el masclisme i el feminisme no són dues cares de la mateixa moneda. Mentre el masclisme és un sistema d'opressió, el feminisme és un sistema que busca la llibertat i l'emancipació, promovent l'equiparació de drets i oportunitats i defensant l'apoderament femení i la capacitat d'agència de les dones per decidir sobre les seves vides. El feminisme és un moviment que lluita per fer efectiva la Declaració Universal dels Drets Humans, en el seu art. 2: *«tothom té tots els drets i llibertats proclamats en aquesta Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició»*.

El feminisme no és un cos teòric únic, sinó que n'hi ha diferents corrents, les anomenades onades del feminisme: el feminisme de la igualtat, el feminisme de la diferència, el feminisme *queer*. Actualment existeixen revisions crítiques del feminisme hegemònic, ja que és considerat blanc (colonial) i de classe social. El repte és construir una mirada transversal que no oblidi la intersecció entre el gènere i la racialitat, la religió, l'orientació sexual, els transfeminismes i la necessitat de construir un feminisme descolonial. Parlem de feminisme, però en realitat hauríem de parlar de feminismes per recollir tota aquesta diversitat.

No podem oblidar iniciatives de grups d'home que parlen de noves masculinitats i reivindiquen reformular la concepció clàssica del ser home, deconstruint els rols de gènere.

Actualment no som iguals perquè no som lliures, no tenim les mateixes condicions i la societat està plena d'estereotips i prejudicis que influeixen en decisions judicials i polítiques. Cal, doncs, lluitar per ser lliures i emancipar-nos per poder parlar d'igualtat i equitat de gènere. I cal que el feminisme continuï lluitant per defensar la idea radical que les dones som persones.

ÈLIA PALOMAS I OLIVA (Igualada, 1978) és llicenciada en Dret per la UB i màster de Treball i SS pel Col·legi d'Advocats de Barcelona (ICAB). És activista social i membre de la Plataforma Feminista de l'Anoia, d'UCFR (Unitat Contra el Feixisme i Racisme) i d'Amnistia Internacional. Estudia actualment un postgrau de Relacions Laborals i Gestió de Persones (Uvic-UCC) i un màster en Drets Humans, Democràcia i Globalització (UOC). Ha estat professora de FOL a l'Escola de Disseny Gaspar Camps i actualment treballa a TLG Commerce com a responsable de RRHH. Col·labora a l'*AnoiaDiari.cat*.

NATI VERAGUAS AGUILERA (Igualada, 1972). Llicenciada en Dret, professionalment ha exercit d'advocada però actualment treballa com a directora del Servei d'Intervenció Especialitzada en Violència Masclista de la Catalunya central i com a co-directora de l'entitat Dones amb Empenta. Forma part i ha estat presidenta de l'associació Dones Juristes i també de la Plataforma Feminista de l'Anoia.